

JAMOADA AHOLI O'RTASIDA DISPANSER KO'RIGINI TASHKILLASH

Karabayeva Dilbar Eshtemirovna

Pastdarg'om Jamoat salomatligi tibbiyot texnikumi

Hamshiralik ishi yo'nalishi o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18670809>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10- fevral 2026 yil

Ma'qullandi: 15- fevral 2026 yil

Nashr qilindi: 17- fevral 2026 yil

KEY WORDS

Salomatlikni saqlash va
kuzatishning faol turi
dispanserizatsiya – aholini yalpi
tibbiy ko'rikdan o'tkazish va
uzluksiz nazorat ostiga olishdir.

ABSTRACT

Muayyan kasalliklar bilan kasallangan bemorlarni aniqlash va hisobga olish uchun xizmat qiladigan davolash-profilaktika muassasasi dispanser hisoblanadi.. Mamlakatimizda silga qarshi, kardiologik, teri-tanosil, onkologik, psixonevrologik, narkologik va endokrinologik dispanserlar mavjud. Dispanserda ixtisoslashgan davolash ishlari olib boriladi.

Muayyan kasalliklar bilan kasallangan bemorlarni aniqlash va hisobga olish uchun xizmat qiladigan davolash-profilaktika muassasasi dispanser hisoblanadi.. Mamlakatimizda silga qarshi, kardiologik, teri-tanosil, onkologik, psixonevrologik, narkologik va endokrinologik dispanserlar mavjud. Dispanserda ixtisoslashgan davolash ishlari olib boriladi.

Dispanserning asosiy vazifalari quyidagilar:

- 1.Xizmat doirasida kasalliklar profilaktikasi va davosi bilan bant bo'lish.
- 2.Konsultatsiyalar tashkil etish.
- 3.Sohasi bo'yicha kasallanish va o'lim sabablarini chuqur o'rganish.
- 4.Umumiy tarmoq shifokorlariga tashkiliy-uslubiy yordam ko'rsatish. Sog'lom turmush tarzi aholi salomatligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Aholi orasida tibbiy bilimlarni targ'ib qilishda, sog'lom turmush tarzini namoyon qilish va kasalliklarning oldini olishda sog'liqni saqlash muassasalari, davlat va jamoat, madaniyat va matbuot tashkilotlari hamkorlikda ish olib borishlari zarur.

Salomatlikni saqlash va kuzatishning faol turi dispanserizatsiya – aholini yalpi tibbiy ko'rikdan o'tkazish va uzluksiz nazorat ostiga olishdir.

Dispanserizatsiya davo-profilaktika usullaridan biri bo'lib, kasallikka barvaqt tashxis qo'yish maqsadida bemorlarni va shifokor kuzatuviga muhtoj kishilarni tekshirib aniqlash, aholining muayyan guruhlari va bemorlarni maxsus hisobga olib, ular sog'lig'ini kuzatib borish; kasalliklar va ulardan qoladigan asoratlarning oldini olish; bemorlarning sog'lig'i va mehnat qobiliyatini tezroq tiklash uchun o'z vaqtida davo va profilaktika tadbirlari o'tkazish; dispanser hisobida turganlarning mehnat va turmush sharoitlarini o'rganish hamda kasalliklar ko'payishiga sabab bo'ladigan omillarni bartaraf etishni o'z zimmasiga oladi.

Aholi dispanserizatsiyasida qatnashuvchi muassasalarning uch turi mavjud.

I.Ambulator-poliklinik muassasalar: QVP, tibbiy bo'lim, MSQ, uchastka poliklinikasi.

II.Ixtisoslashgan dispanserlar – kardiologiya, onkologiya, teri-tanosil, buqoqqa qarshi, narkologiya, psixonevrologiya va boshqalar.

III.Viloyat va respublika kasalxonalari, ixtisoslashgan markazlar, tibbiyot instituti klinikasi va ilmiy tekshirish

IV.institutlarining shifoxonalari. Og'ir surunkali kasalliklar (sil, yurak-tomir kasalliklari, me'da va o'n ikki barmoq ichak yarasi kasalligi va boshqalar), shuningdek, ayrim sog'lom kishilar, chaqaloqlar, maktabgacha va maktab yoshidagi bolalar, 14–18 yoshdagi o'smirlar, hunar-texnika bilim yurtlari o'quvchilari, homilador ayollar, sportchilar, shaxtyorlar va zararli ishlarda ishlovchilar, harbiy xizmatchilar, mexanizatorlar, sut sog'uvchilar va boshqa kasbdagi kishilar muntazam dispanser kuzatuvida bo'ladilar.

Sog'liqni saqlash tizimidagi barcha muassasalarning (poliklinika va silga qarshi dispanserlar) ishi uchastka tipida olib boriladi. Bu tamoyil bilan ishlash uchastkadagi aholining turmush sharoiti bilan yaqindan tanishishga, yakka tartibdagi davolash-profilaktika xizmati ko'rsatishga, odamlarni yaxshi bilib olishga, sog'lomlashtirish ishlarini olib borishga imkoniyat yaratadi. Ishni uchastka tipida tashkil qilish bemorlar ahvolini kuzatish va zarur bo'lganda davolash chora-tadbirlarini o'tkazishga imkon yaratadi. Kasallikning oldi olinadi, bemorlarning mehnat va turmush sharoitlarini sog'lomlashtiruvchi tadbirlar amalga oshiriladi. Bemorlar vaqtida tez va to'la davolanadilar.

Dispanser kuzatuv usuli ko'pgina kasalliklarning oldini olishga yordam beradi. Tibbiyotning asosiy tamoyillaridan biri profilaktik yo'nalishni bajarishga imkon yaratadi. Uchastka shifokorlari sil, xavfli o'sma, ruhiy kasalliklarga duchor bo'lgan bemorlarni aniqlab, ularni tegishli dispanserlarga yuboradilar. Poliklinikalardagi mutaxassis va shifokorlar dispanser kuzatuv ishlarini olib boradilar. Dispanser kuzatuv zarur bo'lgan barcha kishilarni ro'yxatga olishi zarur. Shifokorga dispanser tibbiyot kartasi hisob uchun asosiy hujjat hisoblanadi. Bu hujjat bilan murojaat qilgan bemorlar kartasi to'ldiriladi. Bu karta asosida bemorning shifokorga kelib turishi nazorat qilinadi. Bu hujjatda bemorning pasport ma'lumotlari, mehnat qobiliyatini yo'qotish hollari, shifokor huzuriga kelganligi, yana qachon kelishi, o'tkazilgan davolash ishlari qisqacha bayon qilinadi. Ro'yxatga olingan bemor o'z vaqtida kelmasa, hamshira orqali chaqirtiriladi, kelmaganlik sabablari surishtiriladi. Dispanser kuzatuv ishlari aholining keng qatlamini qamrash maqsadida kechki soatlarda yoki shanba kuni amalga oshirilishi taklif etiladi.

Yurak-tomir, teri-tanosil, sil va boshqa ba'zi bir kasalliklar- ning oldini olish, ularni davolash, kechishi va tarqalishining o'ziga xos xususiyatlari borligini inobatga olib ularga qarshi kurashishga ixtisoslashgan dispanser tashkil qilingan. Dispanserlar ixtisoslashgan muassasalar orasida muhim o'rin tutadi. Yuqorida ko'rsatilgan kasalliklar surunkali bo'lib, uzoq vaqt davolashni, bemorlarni har doim kuzatib turishni talab etadi. Sil kasalliklari atrofdagi odamlarga yuqishi mumkin. Sil va xavfli o'smalarni barvaqt aniqlash davolash natijasining yaxshi bo'lishini ta'minlaydi. Dispanserda statsionar bo'lib, bemorlarga ham poliklinikada, ham statsionarda turli ixtisoslashtirilgan tibbiy yordam (reabilitatsiya qilish)

ko'rsatish mumkin. Viloyat dispanserlari tashkiliy va uslubiy markaz bo'lib, bemorlarni hisobga oladi va davolaydi.

Maxsus muassasalarda shu kasallikni davolash ishiga uslubiy rahbarlik qilish, tegishli tibbiy xodimlarni tayyorlash, ularni tashxis va davolash ishlarining yangi vositalari bilan tanishtirish, sanitariya-maorif ishlarini olib borish vazifalarini bajaradi. Ruhiiy bemorlarga (psixozlar) maxsus tizimlarda tibbiy yordam ko'rsatiladi. Dispanser usulining muhim xususiyati kasallikni barvaqt, ya'ni odam hali bu kasallikni o'zida sezmaganda vaqtda aniqlashdir. Birinchi galda bu vazifa bilan uchastka vrachi shug'ullanishi lozim. Biror kasallik bor deb taxmin qilingan bemorlar tekshirish uchun mutaxassis shifokorlarga yuboriladi. Davolash-profilaktika muassasalari tekshiruv davomida birorta kasallik aniqlasa bu haqda tegishli dispanserlarga ma'lumot beradilar. U yerda bemorlar muntazam davolanib, shifokorlar kuzatuvda bo'ladilar. Bu mazkur kasalliklarga qarshi kurashning muhim shartidir.

O'zbekistonda kardiologiya yordami ko'rsatishni har tomonlama muvofiqlashtirib turish kardiologiya ilmiy tadqiqot instituti tomonidan amalga oshiriladi. Og'ir kasalliklar (miokard infarkti) bilan og'rikan bemorlarni reabilitatsiya qilish uchun maxsus ixtisoslashtirilgan kardiologik sanatoriylarga yuboriladi. Sil kasalligi – bu jamiyat oldida turgan katta muammodir. Bu kasallik juda uzoq vaqt davom etib, davolash va mehnatga yaroqsizlik varaqasiga nafaqa to'lash uchun katta mablag' sarflanadi. Shuning uchun ham silga qarshi kurash tibbiyot muassasalarining muhim vazifasidir. Sil kasalini aniqlash uchun aholini ommaviy ko'rikdan o'tkazish lozim. Bu ishni tibbiyot muassasalari amalga oshiradilar. Barcha tibbiyot muassasalarida bakteriologik va immunitetni tahlil qilish usuli yordamida kasallikni aniqlash muhimdir. Balg'amda sil qo'sg'atuvchisi bo'lgan kasallarni 2–3 oy statsionarda yotqizib, JSST tavsiyasiga binoan kimyoviy terapiya o'tkaziladi. Bemor butunlay tuzalishi uchun 4–6 oyda kimyoterapiyani qayta amalga oshirish kerak. Sil bilan kasallangan oilalar alohida kvartiralar bilan ta'minlanishi lozim.

Alkogolizm – ishlab chiqarishga, odamlar salomatligiga, oilaga katta zarar keltiradigan kasallikdir. Bu kasallikka qarshi kurash nafaqat sog'liqni saqlash xodimlarining, balki keng jamoatchilikning ham ishidir. Alkogolizmida tibbiy yordam ko'rsatishni maxsus narkologik dispanserlar amalga oshiradi. U yerda kasallik aniqlanib, bemor statsionarga yotqiziladi. Spirtli ichimliklar ichish tufayli paydo bo'ladigan kasalliklarda (shikastlanishlar, alkogol psixoz, surunkali alkogolizm) mehnatga qobiliyatsizlik varaqasi berilmaydi, uning o'rniga ma'lumotnoma beriladi.

Tanosil kasalliklari bilan og'rikan bemorlar soni keyingi vaqtda ko'paymoqda. Kasallikni aniqlash, muayyan aholi guruhini har tomonlama tibbiy tekshiruvdan o'tkazish, kasallik o'chog'idagi ishlarni kuchaytirish, kasallar bilan aloqada bo'lgan shaxslarni aniqlab tekshirib ko'rish, aholi orasida keng sanitariya-maorif ishlarini olib borish tibbiyot muassasalarining amalga oshiradigan asosiy tadbirlaridandir. Tanosil kasalliklari bilan og'rikan bemorlarga tashxis qo'yish va davolashga yagona yondashuv bo'lishi kerak. Bu ishni amalga oshirishda Respublika Teri va tanosil kasalliklari ilmiy tadqiqot institutining tashkiliy markaz sifatidagi faoliyati muhimdir.

Dispanser bemorlarga ixtisoslashtirilgan yordam (poliklinika va statsionarda) ko'rsatib qolmay, ularga sanatoriylarga, sog'lomlashtirish markazlariga borish uchun yo'llanma beradi va bu bilan cheklanib qolmay mahalliy kengashlar, kasaba uyushmalari, tashkilot

ma'muriyati orqali bemorning turmush va mehnat sharoitini yaxshilashga (yengilroq ishga o'tkazish, parhez taomlari berish, moddiy yordam ko'rsatish) harakat qiladi. U bemorning yaqinlari bilan tanishib, ularga kasallikning oldini olishni va bemorni qanday parvarish qilishni tushuntiradi. Yurak-qon tomir kasalligi katta yoshdagilar orasida ko'proq uchrab, ularga kardiologik yordam ko'rsatish muhim ahamiyatga ega, kardiologiya xizmati viloyat kardiologiya dispanserlari va boshqa tibbiyot muassasalaridagi kardiologiya bo'limlari hamda kabinetlarida ko'rsatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jamoada hamshiralik ishi. Darslik, H.I. Shukurov., S.Q. Qanoatov. Tibbiyot kollejlari uchun darslik. T: – "IQTISOD-MOLIYA", 2016-248 bet;
2. Ergasheva, O. A. K. (2022). JISMONIY TARBIYANING AKADEMIK FAN SIFATIDAGI ROLI. Fan va ta'lim byulleteni, (10-2 (130)), 58-61.
3. Ergasheva, O. A. (2021). Psychological characteristics of movements of primary schoolchildren. ISJ Theoretical & Applied Science, 11(103), 956-959.
4. Hamroyev, A. R., & Ergasheva, O. A. (2023). HARAKATLI O'YINLARNING BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING JISMONIY RIVOJLANISHI VA JISMONIY TA'MIRLANISHI DARAJASIGA TA'SIRI. Psixologiya va pedagogikaning fanlararo fanlar sifatida shakllanishi, 2 (18), 67-71

INNOVATIVE
ACADEMY